

LAUSUNTO

16.2.2022

Viite: Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 9.2.2022

Asia: Lausunto hallituksen esityksestä 238/2021 vp laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi sekä lakialoitteista LA 89/2020 vp ja LA 15/2020 vp

Eduskunnan lakivaliokunta on varannut Helsingin käräjäoikeudelle mahdollisuuden lausunnon antamiseen edellä mainituista hallituksen esityksestä ja siihen liittyvistä lakialoitteista. Esityksellä pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1023 ennaltaehkäiseviä uudelleenjärjestelyjä koskevista puitteista, veloista vapauttamisesta ja elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellostä sekä toimenpiteistä uudelleenjärjestelyä, maksukyvyttömyyttä ja veloista vapauttamista koskevien menettelyjen tehostamiseksi ja direktiivin (EU) 2017/1132 muuttamisesta (direktiivi uudelleenjärjestelystä ja maksukyvyttömyydestä).

Yrityssaneerauslaki

Yrityksen saneerauksesta annettuun lakiin (YSL) lisättäisiin edellä mainitussa direktiivissä edellytetyt säännökset uudesta varhaisesta saneerausmenettelystä koskien maksukyvyttömyyden uhkaamia velallisia, vaihtoehdoksi nykyiselle yrityssaneerausmenettelylle. Saneerausmenettely on nykyisin lähtökohtaisesti samanlainen maksukyvyttömyyden uhkaamille sekä maksukyvyttömille velallisille ja myös velallisille, joiden hakemusta velkojat puoltavat tai joiden hakemukseen velkojat yhtyvät. (YSL 6 §). Esitetyille eri menettelyväylille ei ole kansallisista lähtökohdista tarvetta, mutta sitä kautta voidaan panna täytäntöön mainittu direktiivi ja toteuttaa sen edellyttämät muutokset saneerausmenettelyyn Suomessa, mahdollistaen samalla edelleen pääpiirteissään nykymuotoisenkin saneerausmenettelyn jatkuminen toisena väylänä (perusmuotoinen saneerausmenettely).

Varhaiseen saneerausmenettelyyn pääseminen olisi nykyistä helpompaa, sillä uudessa menettelyväylässä olisi nykyistä vähemmän esteperusteita menettelyn aloittamiselle. Uudesta 4 c §:stä puuttuisivat voimassa olevaan 7 §:ään verrattuna viimeksi mainitun pykälän 1 momentin 4 ja 5 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitetut esteperusteet. Tämä on seikka, joka saattaa lisätä menettelyjen väärinkäyttömahdollisuutta ottaen huomioon poistettujen esteperusteiden sisällön. Kysymyksessä on ilmeisesti direktiivin edellyttämä muutos. Velallisen maksukyvyttömyyden tai sen uhkan arvioiminen pian hakemuksen vireilletulon jälkeen voi olla haastavaa, mitä velallinen voi joissakin tilanteissa käyttää hyödykseen valitsemalla itselleen ja tarkoituspäälle sopivimman menettelyväylän. Uhkaavan maksukyvyttömyyden kynnyks ei ole korkea. Maksukyvytön velallinen voi hakeutua varhaiseen saneerausmenettelyyn väittämällä olevansa vasta maksukyvyttömyyden uhkaama, vaikka maksukyvyttömyys on varhaisen saneerausmenettelyn este/keskeytysperuste. Maksukyvyttömyyden ja uhkaavan maksukyvyttömyyden rajanveto nousee jatkossa nykyistä selvästi keskeisemmäksi seikaksi saneerauksen aloitusta arvioitaessa menettelyväylien jatkossa erotessa tästä rajanvedosta riippuen, mikä aiheuttaa tuomioistuimissa lisätyötä. Pelkästään kansallisesta näkökulmasta arvioituna nykyisten esteperusteiden/keskeyttämisperusteiden (YSL 7 §) osittainen poistaminen varhaisessa saneerausmenettelyssä ei olisi tarpeen eikä toivottavaa.

Myös ehdotetun 4 d §:n mukaiset uudet saneerausmenettelyn jatkamista koskevat käsittelyt ja päätökset osaltaan lisäävät työtä tuomioistuimissa.

Ehdotetun 8 §:n lisäykset selvittäjäehdokkaiden ilmoittamisvelvollisuuteen helpottavat asiaan osallisten ja tuomioistuinten harkintaa silloin, kun ehdokkaita selvittäjäksi on useita. Ehdotus on kannatettava. Sama koskee vastaavaa esitettyä muutosta konkurssilain 8 luvun 5 §:än.

Ehdotetun 14 d §:n mukaisesti siinä tarkoitettujen kieltojen kesto olisi ajallisesti rajoitettua ja niiden tarvetta tai lakkauttamista käsiteltäisiin tarvittaessa tuomioistuimessa useampaankin kertaan, mikä selkeästi lisää työtä tuomioistuimissa nykyiseen verrattuna. Mainittu säännös on direktiivin edellyttämä eikä kansallisen tarpeen edellyttämä. Kieltojen enimmäiskesto 12 kuukautta ei voi ylittää, mikä voi olla velalliselle haastava tilanne etenkin, jos osa tästä ajasta on kulunut jo väliaikaiskieltojen voimassa ollessa ja jos käräjäoikeuden ratkaisusta valitetaan hovioikeuteen, jolloin hallituksen esityksen mukaan 12 kuukauden enimmäisaikaan olisi laskettava myös muutoksenhaun vireillöaloaika. (14 f § ja 14 i §)

Direktiivi velvoittaa selvittäjän määräämiseen aina, kun saneerausohjelma vahvistetaan 11 artiklan mukaisessa menettelyssä, jota yrityssaneerauslaissa vastaa 54 §:n mukainen vahvistaminen ilman kaikkien ryhmäenemmistöjen suostumusta. Hallituksen esityksen mukaan direktiivistä ei käy ilmi, mikä olisi selvittäjän tosiasiallinen merkitys näin myöhäisessä vaiheessa menettelyä. Direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi 82 a §:n 4 momentissa on ehdotettu säädettäväksi, että menettelyn kuluessa selvittäjä olisi 1 ja 2 momentista poiketen määrättävä aina, jos saneerausohjelma tulee vahvistettavaksi 54 §:n nojalla. Mainittu säännös on direktiivin edellyttämä eikä kansallisen tarpeen edellyttämä. Toisaalta käytännössä selvittäjä yleensä määrätään jo saneerausmenettelyä aloitettaessa.

Osakeyhtiölaki ja osuuskuntalaki

Osakeyhtiössä ja osuuskunnassa toimivalta päättää yrityssaneeraushakemuksen tekemisestä olisi hallituksen esityksen mukaan yhtiökokouksen sijasta ensisijaisesti hallituksella. Hallitus voisi myös päättää kutsua yhtiökokouksen tai osuuskunnan kokouksen koolle päättämään hakemuksen tekemisestä. Esitetyt osakeyhtiölain 20 luvun 24 §:n ja osuuskuntalain 23 luvun 24 §:n muutokset nopeuttaisivat ja yksinkertaistaisivat mahdollisuuksia hakea yrityssaneerausmenettelyä ja ovat kannatettavia.

Velkajärjestelylaki ja veloista vapautuminen

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annettuun lakiin (VJL) tehtäisiin muutoksia yritystoiminnassa epäonnistuneiden yrittäjien velkajärjestelyyn pääsyn helpottamiseksi ja uuden alun nopeuttamiseksi. Velkajärjestelyn edellytykset ja esteperusteet olisivat jatkossa aikaisempaa kevyemmät ja velkajärjestelyhakemus voitaisiin tehdä konkurssimenettelyn vaiheesta riippumatta. Jatkossa riittäisi, että elinkeinotoimintaa harjoittanut velallinen on maksukyvytön, ja hän voisi päästä velkajärjestelyyn ilman olosuhteiden vakiintumiseen liittyvää odotusaikaa. Niin sanotut nollaohjelmat lyhenisivät viidestä vuodesta kolmeen vuoteen. Elinkeinotoimintansa lopettaneiden yrittäjien velkajärjestelyhakemus voitaisiin tutkia konkurssimenettelyn vaiheesta riippumatta ja elinkeinotoimintaa jatkavien yrittäjien pääsyä velkajärjestelyn piiriin helpotettaisiin.

Säännöstä velkajärjestelyn estymisestä väliaikaisesta syystä ei enää sovellettaisi elinkeinotoiminnan yhteydessä velkaantuneisiin velallisiin, ja lisäksi sitä muutettaisiin muiden kuin elinkeinotoimintaa harjoittaneiden velallisten osalta siten, että olosuhteiden katsottaisiin vakiintuneen 18 kuukauden sijaan 12 kuukautta kestäneen työttömyyden jälkeen. Hallituksen esitys tältä osin (9 a §) vastaa lakialoitetta LA 89/2020 vp laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 9 a §:n muuttamisesta.

Hallituksen esityksessä (kohta 6.1.2) on käsitelty veloista vapautumista. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että maksukyvyttömiksi ajautuneilla rehellisillä yrittäjillä on mahdollisuus ainakin yhteen menettelyyn, joka voi johtaa täysimittaiseen veloista vapautumiseen. Maksukyvyttömän yrittäjän tulisi vapautua velkavastuustaan enintään kolmen vuoden pituisen maksuohjelman suorittamisen jälkeen tai kolmessa vuodessa konkurssiin asettamisesta. Suomessa elinkeinotoimintansa vuoksi velkaantunut yrittäjä voi vapautua velkavastuusta yksityishenkilön velkajärjestelyn kautta. Konkurssilla ei Suomessa ole veloista vapauttavaa vaikutusta. Hallituksen esityksessä mainitussa kansainvälisessä vertailussa oli havaittu, että kaikista veloista vapauttavaa yksityisvelallisen konkurssimenettelyä ei tunnettu vertailun kohdemaissa.

Pääsääntöisesti velkavastuusta vapautuminen oli vertailun kohdemaissa toteutettu maksuohjelmaan perustuvan menettelyn kautta joko konkurssimenettelyyn liittyvässä mutta käytännössä siitä erillisessä veloista vapauttamismenettelyssä taikka suomalaista yksityishenkilön velkajärjestelyä vastaavassa menettelyssä, jolla ei ole välitöntä yhteyttä konkurssimenettelyyn. Vertailusta kerätyssä lausuntopalautteessa nykyistä oikeustilaa Suomessa pidettiin lähtökohtaisesti riittävänä yrittäjän velkavastuusta vapautumisen kannalta. Hallituksen esityksen mukaan yksityishenkilön velkajärjestelyä koskeva lainsäädäntö on jo nykyisin pitkälti direktiivin tavoitteiden mukainen. Käräjäoikeus kannattaa tältäkin osin hallituksen esitystä eikä näe tarvetta lakialoitteen LA 15/2020 vp laiksi konkurssilain 1 luvun 6 §:n ja 3 luvun 4 §:n muuttamisesta mukaiseen henkilökohtaiseen konkurssiin.

Velkajärjestelylain 66 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuin voi määrätä selvittäjän toimittamaan 54 ja 55 §:ssä sekä 62 a §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedoksiannot velalliselle ja velkojille.

Helsingin hovioikeus on 4.1.2022 antanut ratkaisun nro 1723 (asia H 21/2339). Sen mukaan tuomioistuin voi velkajärjestelylain 66 §:n 2 momentin perusteella määrätä selvittäjän toimittamaan velalliselle tiedoksiannot ainoastaan maksuohjelmaa, maksuohjelman muuttamista ja maksuohjelman raukeamista koskevissa asioissa. Koska kysymyksessä oleva asia koski lisäsuoritusvelvollisuuden vahvistamista, käräjäoikeus ei voinut määrätä selvittäjää ilmoittamaan käräjäoikeuden päätöksen antamispäivästä velalliselle. Sen sijaan käräjäoikeuden olisi oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 11 §:n 2 momentin pääsäännön mukaan tullut itse ilmoittaa päätöksen antamispäivästä hyvissä ajoin ennen sen antamista velalliselle.

Lisäsuorituksen vahvistamista koskevissa VJL 61 a §:n mukaisissa asioissa ei hovioikeuden ratkaisun mukaan voida delegoida ratkaisuilmoituksia selvittäjälle. Velkajärjestelyasioita käsittelevissä käräjäoikeuksissa on ainakin tähän asti yleisesti delegoitu tämä tehtävä selvittäjälle. Tämä on ollut johdonmukaista suhteessa selvittäjän tehtäviin VJL:n mukaisissa asioissa. Olisi johdonmukaista ja käräjäoikeuksien toiminnan kannalta hyödyllistä, että ratkaisusta ilmoittaminen voitaisiin jatkossakin delegoida selvittäjälle silloin, kun asiaan on määrätty selvittäjä. Muutos voitaisiin toteuttaa esimerkiksi muuttamalla yllä mainittu VJL 66 §:n 2 momentti muotoon: ”Tuomioistuin voi määrätä selvittäjän toimittamaan 54 ja 55 §:ssä sekä 62 a §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedoksiannot sekä 61 a §:n mukaisessa asiassa annettavat tiedoksiannot velalliselle ja velkojille.”

Käräjäoikeus toteaa, että hovioikeuden vastikään antamaa ratkaisua ei ole ollut mahdollista huomioida hallituksen esityksen valmistelussa.

Käräjäoikeus kannattaa velkajärjestelylain muutosesityksiä siltä osin, kuin ne koskevat menettelyä käräjäoikeudessa.

Tuomioistuinten resurssien riittävyys on varmistettava esitettyjen muutosten aiheuttaessa työmäärien lisääntymistä.

Muilta osin käräjäoikeudella ei ole asiasta lausuttavaa. Hallituksen esitys on kannatettava alussa mainitun direktiivin asettamat edellytykset huomioon ottaen.

Lausunnon ovat valmistelleet käräjätuomari Hannele Piisi ja käräjätuomari Pekka Rekola.

Laamanni

Tuomas Nurmi